

BIBLIOTEKA PISARZY KASZUBSKICH
TOM 7

Aleksander Majkowski, Jan Karnowski,
Leon Heyke

POEZJA MŁODOKASZUBÓW

Opracowanie i przypisy:

Hanna Makurat

Wstęp:

Józef Borzyszkowski, Adela Kuik-Kalinowska,
Hanna Makurat

Gdańsk 2012

SPIS TREŚCI

Józef Borzyszkowski

Narodziny, idee, dzieje – cele i dokonania ruchu młodokaszubskiego i sylwetki jego „wielkiej trójcy”	5
Uwagi wstępne. Stan badań	5
1. Geneza i cele ruchu młodokaszubskiego	8
2. Powstanie i dokonania Towarzystwa Młodokaszubów	12
3. Wielka trójca młodokaszubskich twórców literatury kaszubskiej. A. Majkowski – J. Karnowski – L. Heyke	22
4. Aleksander Majkowski (1876–1938) – przywódca młodokaszubów i „samotny bojownik”	23
5. Jan Karnowski (1886–1939) – „mózg ruchu” i „ideolog”, „sumienie regionalizmu kaszubskiego”	28
6. Ostatni z wielkiej trójcy młodokaszubów – ks. Leon Heyke (1885–1939) – pieśniarz północy	36

Adela Kuik-Kalinowska

Lutnia kaszubska. Poeci z kręgu młodokaszubów	49
Nowa generacja – nowa wizja Kaszub	49
Mit i tradycja Kaszub – perspektywa Aleksandra Majkowskiego	56
Kaszuby w przebudowie – perspektywa Jana Karnowskiego	60
Świat własny i świat cały – perspektywa Leona Heykego	70
Młodokaszubi a młodopoleanie	76
Młodokaszubi dla młodych	81

Hanna Makurat

**Właściwości języka utworów lirycznych młodokaszubów,
redakcje zbiorów poetyckich i wyznaczniki standaryzacji
przyjęte w obecnej edycji .....**

85

1. Ortografia i fonetyka	95
2. Fleksja	112
3. Słowotwórstwo	124
4. Składnia	130
5. Leksyka	133
6. Podsumowanie	137

POEZJA MŁODOKASZUBÓW

– wersja autorska

ALEKSANDER MAJKOWSKI

SPIEWY I FRANTÓWCI

I. SPIEWY

1. Zamniast przedmowe	145
2. Kaszubsko-pomorsko mowa	146
3. Integer vitae	146
4. Jazda Helana	147
5. Na Oksewscij kępie	149
6. Pożegnanie Helana	149
7. Biesada	152
8. Zopuste	154
9. Zymk	154
10. Do węgrzyna	155
11. Spiewa do zbonka	156
12. Sztudańt	157
13. Moja Hanka	157
14. Zegar	158
15. Porcecha	160

II. Z małego mniasta

16. Story les	161
17. Plotci	161
18. Biedny mniasta	162
19. Szewiec Piętka	163

III. Przypowieści

20. Prawo	166
21. Słup Bismarka	166
22. Hakatesce	166
23. Pankowie u ludowce	166

IV. Frantówci

24. Młyn a trzej młynarze	167
25. Rebok i gbur	169
26. O gburach Szkurpie i Gasorze	170
27. Straszny młyn	173
28. Muzekańt Dydana	177

WIERSZE ROZPROSZONE W CZASOPISMACH I Z MASZYNOPIŚÓW

Mecenas atavis	181
Nunc est bibendum... ..	182
Miserarum est... ..	184
Eheu fugaces... ..	184

Jazda ze szkół

I W Mnichowie	185
II. W Berlinie	191
III. Kaszube	195
IV. Doma	197

Morze – marynorka	199
-------------------------	-----

Nadzieji śpiew w pruskiej niedoli

Zbudźta się, Kaszube!	200
Przenoszę wam znowu... ..	201
Józce i lęse	202
Witej, Koscerzno... ..	204

JAN KARNOWSKI

NÓWOTNÉ SPIÉWĚ (Wiersze kaszubskie)

Na-chsztólt przedmowĚ 205

Dó-moji zémni

1. Prozba	206
2. Naszô mowa	206
3. Teskniączka	207
4. Płyną szeptĚ	208
5. Pustô noc	208
6. JôbĚm léno chcôł... ..	209
7. Powjôstka	210
8. Na-pamniatkĚ... ..	212
9. Bogusza	213
10. Zdrada Swiecu, r. 1309	214
11. CĚnowa	215
12. Rozmyszlanie CĚnowĚ	216

SkardziĚ i zôle

13. JôbĚm chcôł wĚspiĚwac... ..	220
14. WĚcygam jô mojĚ rĚce... ..	221
15. Wjedno mnie ěszczy... ..	221
16. Jak jô na-cebie patrzĚ... ..	222
17. Sfinks	222
18. Jak to wszetko wiĚdniĚje	223
19. Uceczka	224
Z HĚlu	225

Z mniĚmniecciĚgo

21. Podług Goethego: Mignon	226
22. Podług Eichendorffa: Wermut	227
23. Podług Eichendorffa: In einem kühlen Grunde	227
24. Podług Goethego: Schäfers Klagelied	228
25. Podług Greif'a: WĚdrowczyk i struga	229

Dó-moji Hanci

26. Dwie chjĚle	229
27. Hanka moja robi w krosnach	230
28. CiedĚ jô pudĚ... ..	230

29. Kjôtcié...	231
30. Muzeka H...ci	231
31. Frantówka	232
32. Mniłoscë kuńc	233
Goszczi piołun	234

WIERSZE PIERWOTNE

Niejasnô mëslô w niejasny mowie	238
Tak to przyńdze	239
A jô cëcho drogą jidę	239
Kochôsz sënie, twoją zemnię?	240
Chcôłbëm z tobą razem płënonc	241
Elegia	242
Consolatio in lacrimis...	242
Bruskô mowa	243
Brusko młodzeż	244
Brusë	245
Koscólk w Lesnie	246
Nasz lud	247
Nasz lud	248
Na ty biôły spiący górze	248
Czë jô mom ëszcze rôz słëchac	249
IV Póci dzecko ëszcze małé	249

JÔ BËM LENO CHCÔŁ...

Strój i chatë	252
Straszné bagno	253
W sercu mojim	254

WIERSZE ROZPROSZONE W CZASOPISMACH

W Arkadyi	255
Zymk	256
Enrichissez-vous...	257
Znôsz të ten krôj	259
Spiritus flat, ubi vult	260

Przekłady i parafrazy

Prometeusz – stolim	261
Vides, ut alta, I. a.	263
(Ich kam vom Berge hernieder)	264
Podług Heinego	265
„Jeseń	266
Rada sroci	267
Spodzymbk	270
Mrzôncie	270
De profundis	271
Modziłka	272
Na Łësy Gôrze	273
Kole błotka	274
Na pustkowiu	275
Kwawy wjon	276
Rozmyślanie Cenowë. Drëdzi dzel	280
Z winszowaniem	284
Podkôrbianie Smętka w Nowy-Rok	286
Kole Gód	287
Z wojennego pola (1915–1917)	
Djablô żeńba	291
Żołnierskô frantovka	292
Miles sclavus	293
Czuc sę dało	294
Custodia Daroviensis	295
Kvave plonovanje	295
Kjile słow Cenowë	297
Sin Boróv	299
Roczëzna	299

LEON HEYKE

KASZĚBSKI SPIEWY

Moja lutnia 301

Spi w zymkowy

1. Jeseń 302
2. G os 303
3. Lece 303
4. Swito 304
5. S u ice 305
6. B ogi czas 306
7. Kwiotk zymkowy 306
8. Nowy spiewie 307
9. Uodpowiedz 307
10. Wi e 308
11. Noc majewo 308
12. Swiat kasz bski 309

Spi w mi osny

13. Dzewczena 310
14. Aneczka 311
15.  obrozk 311
16. W reny czas 312
17. Le  o tobie 312
18. Jedyno 313
19. W  ogr dku 313
20. Brzemie 314
21. Roj na zemi 315
22. Kroj marzenio 316
23. Tak 316
24. Kochani 317
25. Nasz d om 317
26. Na wiezy 318
27. Mira Crucis 318
28. Szczestl wy 319
29. Kwiotk 319
30. Niech sni 320
31. Miluszynko 320

32. Zwón	321
33. We wicherze	321
34. Burza	322
35. Nocno zjawa	322
36. Niedosc	323
37. Üu Anecze	324
38. Zómk zapadły	325
39. Jo niechę	325
40. Nazod	326
41. Ju dosc	326
42. Üoprzestani!	327
43. Dwoje	327
44. Parobk i dzéwka	328
45. Uodjozd	330
46. Chmurka	331
47. Przéjozd	331
48. Nopiékniejszo	332
49. Lot	332
50. Łada	333
51. Wojna	333
52. Żegny	335
53. Pocecha	335
54. Pamięty!	336
55. Dzéki gęse	336
56. Pozdrowieni	337
57. Uostatny raz	338
58. Szukani	338
59. Niewiéрно (Podług Eichendorffa)	339
60. Do góre	340
61. W niebie	340
62. Tak to je	341
63. Bez nodzeje	342
64. Drzéwię	342
65. Nieborok	343
66. Bez miłoserdzo	343
67. Kiej?	344
68. Nimóže bëc	344
69. Był czas	345
70. Doka	345
71. Dżod	346
72. Stareszk	347
73. Na wieki	347

Spiéw dzejowy

74. Piesniodejka	348
75. Kaszëbsko noc	350
76. Spiący wojsko (<i>Z Miłostawe</i>)	351
77. F. L.	352
78. Kaszëbsko	354
79. Swiatoburca	355
80. Swoboda	357
81. Bractwo	359
82. Le jedna spiewa	360

WIERSZE ROZPROSZONE W CZASOPISMACH

Jesýń	361
Starëszk	362
Moja lëtnia	363
Czas	364
Grzëmnet	364
Nasz krój	365
Zgon klësownika	365
Anka	366
Spiéw lédowy	366
Niewiernosc (z Ejchendorffa)	367
Moja piesniodejka	368
Sowa	369
Muerzko búrza	370
Rësólki	371
Swięto smierc	372
Goethe: Moeja boeginka	373
Sztërolystki	375
Jedna nóta	379
W jesień	380
Norda	381
Literackosc?	382
Kot hi sroka	383

POEZJA MŁODOKASZUBÓW

– wersja znormalizowana

ALEKSANDER MAJKOWSKI

SPIÉWĚ I FRANTÓWCZI

I. SPIÉWĚ

1. Zamiast przedmòwë	387
2. Kaszëbskò-pòmòrskò mowa	388
3. Integer vitae	389
4. Jazda Hélana	390
5. Na Òksëwsczi Kãpie	391
6. Pòzegnanié Hélana	392
7. Biesada	394
8. Zòpùstë	396
9. Zymk	397
10. Do Wãgrzëna	397
11. Spiéwa do zbónka	398
12. Sztudańt	399
13. Mòja Hanka	400
14. Zégar	401
15. Pòcecha	402

II Z mólégò miasta

16. Stòri lës	403
17. Plotczy	404
18. Biédné miasta	405
19. Szewiec Piãtka	406

III Przëpówjòstczy

20. Prawò	408
21. Słup Bismarka	408
22. Hakatëscë	408
23. Pankòwie i lédowcë	409

IV Frantówczi

24. Młin a trzej młénarze	409
25. Rëbòk i gbùr	411
26. Ó gbùrach Szkùrpie i Gąsorze	412
27. Straszny młin	416
28. Mùzykańt Didana	419

WIERSZE ROZPROSZONE W CZASOPISMACH I Z MASZYNOPISÓW

Mecenas atavis	423
Nunc est bibendum... ..	425
Miserarum est... ..	426
Eheù fugaces... ..	427

Jazda ze szkół

I W Mníchòwie	428
II W Berlinie	434
III Kaszëbë	437
IV Doma	440

Mòrze – marinarza swiat	442
-------------------------------	-----

Nòdzeji spiéw w prësczi niedolë

Zbùdzëta sã, Kaszëbë!	443
-----------------------------	-----

Przënoszã wóm znòwù... ..	444
---------------------------	-----

Jòzce i lësë	445
--------------------	-----

Witòj, Kòscérzno... ..	446
------------------------	-----

JAN KARNOWSKI

NÓWÒTNÉ SPIÉWĚ (Wiersze kaszubskie)

Na sztòłt przedmòwë 447

Do mòji zemi

1. Prosba 448
2. Naszò mòwa 448
3. Teskniączka 449
4. Płëną szeptë 450
5. Pùstò noc 450
6. Jò bë leno chcòł... 451
7. Pòwiòstka 452
8. Na pamiątkã... 454
9. Bògùsza 455
10. Zdrada Swiecò, r. 1309 456
11. Cenòwa 457
12. Rozmészlanie Cenówë 458

Skòrdzi i zòle

13. Jò bë chcòł wëspiewac... 462
14. Wëcygóm jò mòje ràce... 463
15. Wiedno mie eszci... 463
16. Jak jò na cebie patrzã... 464
17. Sfinks 464
18. Jak to wszëtkò wiãdnieje 465
19. Ùceczka 466
- Z Hélu 467

Z miemieccégò

21. Pòdług Goethégò: Mignon 468
22. Pòdług Eichendorffa: Wehmut 469
23. Pòdług Eichendorffa: In einem kühlen Grunde 469
24. Pòdług Goethego: Schäfers Klagelied 470
25. Pòdług Greif'a: Wãdrowczik i strëga 471

Do mòji Hanczi

26. Dwie chwile 472
27. Hanka mòja robi na krosnach 472
28. Czedë jò pùdã... 473

29. Kwiôtczi...	473
30. Múzëka Hanczi	474
31. Frantôwka	474
32. Miłoscë kùnc	475
Górzczï piôłun	477

WIERSZE PIERWOTNE

Niejasnô mësla w niejasny mòwie	481
Tak to przinǳe	482
A jô cëchò drogã jidã	482
Kôchôs z sënïe, twòjã zemiã?	483
Chcòłbëm z tobã razã plënac	484
Elegia	485
Consolatio in lacrimis...	485
Bruskò mòwa	487
Bruskò młodzëz	487
Brusë	488
Kòscòtk w Lesnie	489
Nasz lud	490
Nasz lud	491
Na ti biòłi spiãcy górze	491
Czë jô mòm eszczi róz slëchac	492
IV Pòczi dzeckò eszczi mòlé	492

JÔ BËM LENO CHCÒŁ...

Strój i chatë	495
Straszne bagno	496
W sercu mòjim	497

WIERSZE ROZPROSZONE W CZASOPISMACH

W Arkadii	498
Zymk	499
Enrichissez-vous...	500
Znòsz tã ten krój	502
Spiritus flat, ubi vult	503

Przekłady i parafrazy

Prometeusz – stolëm	504
Vides, ut alta, I. a.	506
(Ich kam vom Berge hernieder)	507
Pòdlug Heinégò	508
Jesén	508
Rada sroci	510
Spòzymk	512
Mrzònczi	513
De profundis	514
Mòdźiłka	515
Na Łěsy Górze	516
Kòle błotka	517
Na pùstkòwiu	517
Krwawi wiòn	518
Rozmészlanie Cenòwë. Drédzi dzél	522
Z winszowanim	527
Pòdkòrbianie Smätka w Nowi Rok	528
Kòle Gòd	530
Z wòjennégò pòla (1915–1917)	
Diòblò żeńba	533
Żòłnierskò frantówka	534
Miles sclavus	535
Czèc sã dało	536
Custodia Daroviensis	537
Krwawé plónowanie	537
Czile słów Cenòwë	539
Syn Bòrów	541
Roczèzna	542

32. Zwón	561
33. We wicherze	561
34. Bùrzô	562
35. Nocnô zjawa	562
36. Nie dosc	563
37. Û Aneczë	564
38. Zómk zapadli	564
39. Jô nie chcã	565
40. Nazôd	566
41. Ju dosc	566
42. Ôprzestani!	567
43. Dwôje	567
44. Parobk i dziewczka	568
45. Ôdjôzd	570
46. Chmùrka	570
47. Przejôzd	571
48. Nôpiãkniészô	571
49. Lot	572
50. Łada	572
51. Wôjna	573
52. Żegnôj	574
53. Pôcecha	575
54. Pamiãtôj!	575
55. Dzëczë gãsë	576
56. Pòzdrowienië	577
57. Ôstatny rôz	577
58. Szukanië	578
59. Niewiernô (Pòdlug Eichendorffa)	579
60. Do górë	579
61. W niebie	580
62. Tak to je	581
63. Bez nòdzeji	581
64. Drzewiã	582
65. Niebòrôk	582
66. Bez miłoserdzô	583
67. Czej?^	583
68. Ni mòże bëc	584
69. Bël czas	584
70. Dôka	585
71. Dżôd	585
72. Starëszk	586
73. Na wieczi	586

Spiéw dzejowi

74. Piesniodejka	587
75. Kaszëbskò noc	589
76. Spiącé wòjskò (Z <i>Mitoslavě</i>)	590
77. F. L.	591
78. Kaszëbskò	593
79. Swiatobùrca	594
80. Swòbòda	597
81. Bractwò	598
82. Le jedna spiewa	599

WIERSZE ROZPROSZONE W CZASOPISMACH

Jesén	600
Starëszk	601
Mòja lëtnia	602
Czas	603
Grzëmòt	603
Nasz krój	604
Zgòn klësownika	604
Anka	605
Spiéw lédowi	605
Niewiernosc (z Eichendorffa)	606
Mòja piesniòdejka	607
Sowa	608
Mòrskò bùrzò	609
Rësòłczy	610
Swiätò smierc	611
Goethe: Mòja bòdzinka	612
Sztërolëstczy	614
Jednò nòta	618
W jesén	619
Norda	620
Lëterackosc?	621
Kòt i sroka	622

Słowniczek kaszubsko-polski

(opracowała Hanna Makurat)	623
----------------------------------	-----